

Mihai CIMPOI
Institutul de Filologie al AȘM
(Chișinău)

IMAGINARUL POETIC
AL LUI DUMITRU MATCOVSCHI
(schemele liniare, ritmice și ciclice)

Abstract. The author analyzes Dumitru Matcovschi's works in terms of organic connection with folklore and poetics that values means and methods characteristic of social and national (patriotic) themes. It is particularly remarkable that the poet combines the lyrical formula proper with characteristic figures of rhetoric and publicistic discourse that actively engages the reader.

Keywords: publicistic discourse, rhetoric, folk layer, parallelism, engagement, (poetic) language, inspiration of „creation”, social message, patriotism, civic engagement.

Jean Burgos stabilește, într-un cunoscut studiu de poetică a imaginarului, trei moduri fundamentale de organizare structurală ale scriiturii mitopo(i)etice: una ce ține de rațiunea mitică, de fuga de timpul istoric; cea de-a doua ce se supune revoltei și regimului antitetic și schemei de organizare coerentă a relațiilor dintre imagini; cea de-a treia, denumită a vicleșugului, de opozitivitate sau complementaritate timpului nu prin opoziție, ci prin dominarea timpului prin intermediul timpului însuși. Acesta din urmă nu mai funcționează ca indicator de neant, ci ca „drept creator al unui surplus de ființare prin circularitatea lui și drept conducător de sens prin vectorialitatea lui” [1, p. 200].

Poeticianul francez distinge mai multe scheme de organizare și relaționare a scriiturii: schema liniară de înaintare, care recuperează forța vectorială a timpului și le calchiază pe o istorie ce își dobândește ființa din însăși desfășurarea ei în sens unic; scheme generatoare și ciclice, care își trag forța din repetiția ciclurilor temporale și din reluarea veșnică a unei istorii fără oprire; scheme ritmice bazate pe alternarea timpilor tari și a celor slabi, care sunt reluate din celelalte două scheme, asigurând continuitatea și echilibrul operei mediatore, între devenire și temporalitate; scheme dramatice în care apare o viziune globală asupra istoriei; scheme escatologice, reieșind din împingerea Istoriei în nonistorie, punct ultim și final al Timpurilor.

Raportate la Dumitru Matcovschi, aceste distingeri își relevă valabilitatea, numai că se adaugă anumite nuanțe firești legate de individualitatea poetului.

Atestăm, la el, o structură rapsodică ce se îndrumează, în linii mari, după regulile cantabilității. Schemele scriiturii au un învederat caracter folcloric. Regăsim, astfel, procedeele denumite în vechea teorie literară paralelism: paralelism sinonimic, paralelism antitetic, paralelism enumerativ.

Este un procedeu care amintește de ceea ce Edgar Poe denumește „cuvântul care aduce un spor de sugestie”.

Modelul clasic de paralelism ni-l oferă Ion Pillat, care relaționează niște definiiri metaforice originale al *sânului*, probând o deosebită forță a schemei ritmice:

„Sân, piatra amintirii pentru moarte,
Sân, pernă a uitării pentru vii,
Sân, nebunia celui prea cu carte,
Sân, cumiștenia minților pustii”
(*Sâni*)

Ion Pillat ne oferă, de fapt, o viziune globală a existenței umane, care pune în relație viața și moartea, amintirea și uitarea, nebunia (cărbunarului) și cumiștenia (munților pustii).

Dumitru Matcovschi ne oferă adesea astfel de definiiri metaforice, puse în contra-punct, care ne relevă o rețea a sintaxei dialectice, bizuite pe *o coincidentio oppositorum*. Iată o definiție a poeziei, care valorizează puterea de sugestie a contrariilor:

„Poezie, zic, sclavie
Te-aș lăsa dar nu știu cum –
Mi-a fost viața veșnicie,
Viața clipă mi-e acum,
Clipa-i steaua cea albastră,
Clipa-i frunza cea de mir,

Clipă e Moldova noastră,
Clipa-i stropul de-adevăr”.

(Poezie)

Un singur cuvânt, prin concentrarea metaforică în plan semantic și structural a sensului existențial pe care-l conține, prin modul sensibil în care rezonează, având un impact deosebit asupra cititorului, poate proiecta *o viziune* asupra lumii sau asupra realităților sociale și istorice localizate, basarabene. E cazul cuvântului *Basarabie* care prin însăși rezonarea lui sonoră și rimarea cu „corabie” sau cu „sabie” ne vorbește despre un destin istoric hărăzit, despre o punere sub zodia unui nemilos *fatum*:

„Basarabia, Basarabia,
frate și soră, mamă și tată,
Basarabia, Basarabia,
scumpă icoană în inimi purtată.

Trecută prin foc și prin sabie,
furată, trădată mereu,
ești floare de dor, Basarabie,
ești lacrima neamului meu”.

O schemă ritmică inelară, ce folosește și paralelismul enumerativ, dispus la începutul fiecărei strofe apare și în poezia *Limba română*, în care definițiile metaforice se desfășoară în evantai, cu o mulțime de „pliuri” desfăcute:

„Limba română, limba noastră de-acasă.
Nu-i alta mai frumoasă ca limba mamei, nu-i
Întotdeauna verde, întotdeauna oază,
Întotdeauna rândunica scoate pui.

.....
Limba română, limba dăinuirii
A neamului nostru de martiri și volintiri
o carte veche, nepereche, o Psaltire
și încă una, Cartea Eternelor iubiri”.

Ion Rotaru menționează în special relevanța semantică a expresiei „Curge Prut”, pe care o taxează drept „o imagine deosebit de pregnantă, originală în grad înalt prin simplitate și conciziune” [2, p. 965]:

„Avem o limbă / Cum am avut. /
 Prin limba noastră / Curge Prut. /
 Avem o limbă, / Avem un dor /
 În limba noastră / Plânge un popor”
 (*Avem o limbă*)

Dumitru Matcovschi crede pe bună dreptate că în condițiile pe care le are poetul basarabean, o importanță deosebită o are *eticul*, punerea în cumpănă zeiței Themis a categoriilor, ca să li se vadă pozitivitatea sau negativitatea.

„Lupta de contrarii, glosează el într-un articol despre statutul Poeziei și Poetului, aceasta este și va fi sursa existenței dăinuirii noastre: cu cine suntem, cine suntem – ne vom întreba – ai luminii sau ai întunericului, cu Baraba sau Fiul Isus, cu Abel sau Cain, cu Mozart sau cu Salieri, cu monstrul sau cu Mielul, cu binele sau cu răul?” [3, p. 207].

Cântecului îi acordă un rol mântuitor, cathartic, căci: „*Acolo* unde nu se cântă,/ *Acolo* nici pâinea nu-i sfântă,/ *Acolo* chiar și dorul e/ Povară neagră, pacoste”.

Poetul, ca om al Cetății, pune în versuri o ardoare etică, un spirit de revoltă contra înstrăinării și invaziei străinilor, în spiritul *Doinei* lui Eminescu: „E un Babilon aici la mărgioară/ Vin muscalii, însă nu vin de-a călare,// *Vin* hamali din afundul cel de zare,/ *Vin* cu trenul, cu-avionul și corabia, *Vin* cazacii, vin cu sacii, cu desagii-/Cară tot, mănâncă tot, ca vârcolac/ Și rămâne pustiiță neagră Basarabia” (*Dor de Eminescu*).

Schemele liniare, ritmice și ciclice (dialectice) fac parte din poetica imaginarului matcovschian, traducând imperative etice și patriotice ale actualității noastre tensionate.

Referințe bibliografice

1. Jean Burgos, *Pentru o poetică a imaginarului*. București, 1987.
2. Ion Rotaru, *O istorie a literaturii române de la origini până în prezent*. București, 2009.
3. Dumitru Matcovschi – poet și om al Cetății, col. „Personalități notorii” a AȘM. Chișinău, 2009.